

Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Interdiszciplináris Doktori Iskola
„Európa és a magyarság a 18-20. században” Doktori Program

Kőfalviné Ónodi Márta

**A Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek
Társulatának története 1860 és 1946 között,
különös tekintettel a második világháborús eseményekre**

doktori értekezés

TÉZISEK

témavezető: Dr. habil. Tóth Ágnes DSc

Pécs

2020

A dolgozat témája és célja

Dolgozatomban Magyarország egykor egyik legnagyobb, legnépesebb katolikus apácarendjének, a leányok oktatását felvállaló, 1860 és 1950 közti működése során számos településen, sőt külföldön is fiókházakat alapító Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek Társulatának történetét dolgoztam fel, különös tekintettel az 1944 és 1946 közötti időszakra.

Az iskolanővérek 1860-ban telepedtek meg Kalocsán. Kezdetben a kalocsai főegyházmegye területén, főleg Bácskában alapítottak fiókházakat. Ezen zárdák nagy része az első világháború után Magyarországot határain kívülre került. Később a társulat fő működési területe a Duna-Tisza közére esett, de alapítottak zárdát a Dunántúlon és a Tiszántúlon is. A társulat a kínai misszióba való 1926-os bekapcsolódása révén a katolikus egyház nemzetközi pasztorációjában is szerepet vállalt. A kalocsai iskolanővérek társulata mind földrajzi elterjedése, mind a zárdáinak, nővéreinek és növendékeinek létszáma alapján a korszak egyik legjelentősebb női szerzetesközössége volt. Működésének csúcspontján, 1942-ben több mint 900 iskolanővér tevékenykedett több mint 60 fiókházban, több mint 20 ezer gyermeket felügyelve. A társulat a kor lehetőségeihez képest igen széles oktatási spektrumban mozgott, a lányoktatás szinte minden területén tevékenykedett. A nővérek számos óvodában, elemi népiskolában és polgári lányiskolában működtek, különböző pedagógus-képző intézeteket tartottak fenn,

egy-egy településen szakképzéssel is foglalkoztak. Árvaházak és kolégiumok vezetését szintén vállalták. A társulat tehát mind az egyháztörténet, mind az oktatástörténet – különösen a katolikus nőneveléstörténet – szempontjából számottevő tényezőnek minősül.

A szerzetesközösség jelentőségéhez viszonyítva azonban szembe-
tűnő szakirodalmi elhanyagoltsága. Ez részben magyarázható azzal a tendenciával, hogy általában a női szerzetesközösségek története a nagy férfirendekhez képest kevésbé közismert és feldolgozott. A rend a 20. század első harmadában két társulattörténeti művet is kiadott, mindkettőt szerzetesnővérek írták. Ezek a publikációk a rend első 40-50 évének eseményeivel, eredményeivel foglalkoznak. A két világháború között az egyes fiókházak értesítőiben és évkönyveiben megjelentek ugyan különböző iskolatörténeti összefoglalók, de ezek nem a társulat egészének működésére vonatkoztak és többnyire nem tudományos igénnyel íródtak, így például általában nincs jegyzetapparátusuk. A rendszerváltást követően többen is tárgyalták a témát, különböző megközelítésekben, más-más színvonalon. Születtek művek névtani elemzés céljával, vallásszociológiai aspektusból, egy-egy iskola, intézmény, oktatási típus, a kínai misszió bemutatásának szándékával, illetve a szétszórtság éveinek eseményeit felvázolandó. Rögzítésre kerültek hivatástörténetek, visszaemlékezések, életinterjúk. A történettudomány azonban mind a mai napig adós maradt a Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek Társulata történetének átfogó, 1860-1950 közötti feldolgozásával. Erre a nagy feladatra jelen

dolgozat sem vállalkozik, hiszen csak 1946-ig tárgyalja az iskolanővérek történetét.

A dolgozat célja, hogy egy országos hatókörű katolikus női szerzetesközösség történetét – eddig feltáratlan és publikálatlan levéltári források alapján – annak jellegzetességei, megküzdési stratégiái, az egyes korszakok kihívásaira adott válaszai tükrében mutassa be. A korábbi rendtörténeti művektől eltérően az ismertetés nem szigorúan kronologikus rendben és nem az egyes fiókházak működésére koncentráltan zajlik, hanem a társulat *egészének* tevékenységére fókuszál. Különösen nagy hangsúlyt fektettem a társulat mindenkori vezetőinek – a generális főnöknőknek, valamint a munkájukat segítő kormányzótanácsnak – attitűdjére, preferenciájára, helyzetfelismerésére. Keresem azokat a sajátosságokat, amelyek a szerzetesközösség működésének történetén végig átívelnek.

Azért döntöttem az 1944-1946-os időszak részletesebb, kiemelt tárgyalása mellett, mert a háborús évekről fennmaradt néhány olyan szubjektív forrás, amelyek elemzése és összehasonlítása egyrészt hozzájárul a korszak aprólékos bemutatásához, másrészt teret ad a társulat működésének korai időszakában felismert jellegzetességek, stratégiák további mélyebb vizsgálatára. A dolgozat azért nem tárgyalja a társulat történetét 1946 után, mert addigra jelentősen megváltozott a felekezeti iskolákhoz való politikai hozzáállás, ami az 1948-as államosításig, majd a szerzetesrendek 1950-es felszámolásáig vezetett. Így ez az időszak külön tanulmány témáját képezhetné. Másrésztől a

kiépülő diktatúra ellehetetlenítette a nővérek korábbi stratégiáinak hatékony alkalmazását, egyetlen alternatívaként a túlélésért folytatott harcot, majd az illegalitást hagyva.

A dolgozat felépítése

Az értekezés két fő részből áll. Az elsőben a társulat gyökereinek és kialakulásának felvázolása, valamint a működés jogi kereteinek ismertetése után a dolgozat feltárja a társulat elterjedését előidéző tényezőket, a nővérek létszámának és a fiókházak számának egymásra ható változásait. Grafikonok és diagramok segítik szemléltetni a nővérek és növendékek, valamint a fiókházak számának alakulását. A mű feltérképezi, hogy a társulati vezetés milyen válaszokat adott az egyes korszakokban felmerült, a szerzetesközösség egészét érintő kihívásokra, továbbá a nővérek milyen típusú oktatási és nevelési munkát vállaltak, ezek közül melyik számított a maga nemében átlagosnak vagy újszerűnek. Munkámban megkísérlem meghatározni a társulat pozícióit a katolikus szerzetesrendek között, annak elismertsége, országos elterjedése és nemzetközi kapcsolatai függvényében. Megvizsgálom az egyes társulati főnöknők vezetési stílusát, az általuk preferált, a társulat működését érintő stratégiákat. Külön fejezetek foglalkoznak a trianoni Magyarországon kívüli fiókházak sorsával, valamint a társulat kínai missziójával.

Míg a dolgozat első fele azt a hosszú, több mint nyolc évtizednyi korszakot elemzi, amelyre a társulat építkezése, kiteljesedése, virágzása a jellemző, addig a második részben egy rövid, ám annál intenzívebb, az 1944 és 1946 közé eső, a társulat életében történelmi törést előidéző, a túlélésért folytatott küzdelmekkel teli időszakot vizsgálom. Korabeli források felhasználásával szemléltetem, hogyan élte át egy országos hatókörű intézmény, egy katolikus apácarend – mint társulat és benne az egyének – a háborús éveket. A dolgozat második fele arra keresi a választ, hogy a nővérek hogyan reagáltak a háborúra; milyen stratégiákkal készültek a front közeledtére, a háború túlélésére; elmenekültek-e működési területükről; milyen veszteségeket szenvedett el a társulat, illetve az egyes fiókházak. Néhány zárdából viszonylag részletes veszteséglajstrom maradt fenn. Ezek alapján próbálom meg felderíteni azokat a tényezőket, amelyek befolyásolhatták az egyes fiókházak kárainak mértékét. Megvizsgálom, hogy a szerzetesnők milyen interakciókba kerültek a megszálló hadseregekkel, szokásos életük milyen mértékben változott meg, továbbá hogy a nővérek a front elvonulása utáni új viszonyokhoz hogyan tudtak alkalmazkodni, milyen új magatartásformákat kellett elsajátítaniuk, milyen – korábban számukra szokatlan – új munkaterületeken kellett helytállniuk, mekkora áldozatokat hoztak, hogy folytatni tudják eredeti feladatukat, a lányoktatást. Külön fejezetek szólnak a trianoni Magyarországon kívüli fiókházak, illetve a kínai misszió második világháborús megpróbáltatásairól.

Hogy ne maradjanak lezáratlanul a dolgozatban részletesen tárgyalt témák – például a bácskai házak, vagy a kínai misszió története –, a munka végén a „Kitekintés” című fejezetben, a társulat 1946 utáni történetébe ágyazva felvázolom a közösség későbbi, egészen napjainkig terjedő életének főbb eseményeit.

Források

A dolgozat forrásbázisának gerincét a társulat fennmaradt levéltári irategyütteseinek adták. A szerzetesrendek 1950-es feloszlata után a kalocsai iskolanővérek könyvtári, irattári és levéltári állománya jó részt elpusztult, ami megmaradt, az vagy egyházi, vagy állami gyűjteménybe került. Egy 2014-ben lezajlott, a Magyar Nemzeti Levéltáron (MNL) belüli fondegysítés következtében az állami levéltárakban addig külön intézményekben, külön helyen őrzött társulati iratanyag az MNL Bács-Kiskun Megyei Levéltára XII. 6. fondjában egyesült. A társulati iratok másik részét a Kalocsai Érseki Levéltár (KFL) őrzi, több állományban. Ezek közül az egyik legjelentősebb a társulati tagok nyilvántartásait is tartalmazó KFL VI. 7. fond. A társulat saját kezelésében viszonylag kevés történeti értékű dokumentum maradt meg, a bácskai iskolanővéreknél pedig még ennél is kevesebb archív anyag található.

A dolgozat első részének megírásakor a fenti levéltári állományokból elsősorban a társulat szabályai, tanácsulési jegyzőkönyvei, az álta-

lános káptalanok iratai, a Szentszékhez küldött három-, illetve öt éves jelentések, a házfőnöknők kinevezésének jegyzékei, valamint a társulati tagok statisztikai adatlapjai bizonyultak a kutatás számára relevánsnak. Hasznos információkat nyertem továbbá a kalocsai egyházmegyei sematizmusokból és a társulat egyes intézményeiben készült iskolai értesítőkből, évkönyvekből. Felhasználtam a társulat korai történetére vonatkozó két kötetet, melyek közül az egyik 1900-ig, a másik 1911-ig tárgyalja a rend életét. Szintén támaszkodhattam két olyan, az 1970-es, 1980-as években készült kéziratos összefoglaló munkára, amelyeknek szerzői korábban vezető pozíciót betöltő kalocsai nővérek voltak.

Az anyaházi iratokon (MNL BKML XII. 6.) kívül csupán egyetlen fiókház levéltári iratanyaga maradt fenn, a bajaié (MNL BKML XII. 22.). Ez az állomány a dolgozat második részének megírásához bizonyult különösen hasznosnak. Ezen kívül alapvetően az első fejezet elkészítéséhez használt levéltári irategyüttesekre tudtam támaszkodni, de itt már más típusú iratok kerültek a vizsgálat előtérbe. A tanácsülési jegyzőkönyvek, a generális főnöknő körlevelei, az egyes fiókházakból érkezett levelek és a későbbi vizitációs jegyzőkönyvek mellett rábukkantam egy speciális forrásbázisra. Az iskolanővérek anyaházában és fiókéntézményeiben is – a plébániáknál bevett szokáshoz hasonlóan – az apácák krónikát, egyfajta historia domust vezettek. A társulat 1950-es feloszlata után ezek közül nagyon kevés maradt fenn, illetve került levéltárba. Amelyek azonban hozzáférhetőek, azok

az adott korszakról nagyon is árnyalt képet mutatnak, és mindenképpen hiteles kortörténeti dokumentumként kezelendők, mivel alapvetően ténszerűek, az ábrázolt eseményekkel egyidőben, vagy közvetlenül azok után keletkeztek kifejezetten azzal a céllal, hogy megőrkítsék az átélt eseményeket, rögzítsék a személyes, vagy testületi élményanyagot. A vizsgált korszakból – azaz az 1944-1946 közötti évekről – ilyen háztörténet-jellegű, napi rendszerességgel vezetett krónika Szabadkáról és Bajáról maradt fenn. Ez utóbbi településről külön iskolai és szerzetesházi krónika is megőrződött. A második világháború végén, a front közeledtével a társulat generális főnöknője formálisan is utasította a fiókházak főnöknőit, hogy a „*történeti időkre*” való tekintettel a fiókházak részletesen írják meg háborús krónikájukat, rögzítsék a háborús élményeket, eseményeket. Nem ismert, hogy a társulat hány fiókházában készítették el és küldték meg az anyaházi irattár számára a generális főnöknő kívánsága szerinti háborús krónikát. Mivel a társulat központi irattára, valamint a fiókházak iratai az államosítás és a szerzetesrendek feloszlása után szétszóródtak, csak azokra a krónikákra és beszámolókra van rálátásunk, amelyek levéltárakba kerültek. A fennmaradt forrásokra általánosan jellemző az anonimitás, a legtöbb krónika írójának személyét az ismeretlenség homálya fedi. Ennek oka talán a szerzetesi szerénység és alázatosság, talán a közösségi lét előtérbe helyezése az egyénnel szemben. Míg a levelek legtöbbször szerepel aláírás, addig a beszámolók és kró-

nikák esetében gyakran csupán feltevésekre voltam kénytelen hagyatkozni, amikor egy-egy szerzőt igyekeztem azonosítani.

Maradtak fenn az előjárói utasítás szerint elkészített háborús krónikák – amelyek valószínűleg a historia domusok kivonatolt tartalmát közölték –, például Hercegszántóról; és elbeszélő stílusú, inkább visszaemlékezésen alapuló beszámolók is, például Bácsbokodról. A hógyészi zárdából mindkét típusú feljegyzés megőrződött. Beszámoló-jellegű, sok személyes megélés-történetet tartalmazó források kerültek be a levéltárba Budapestről és a polgári zárdából. Különböző forrásokban található utalások arra, hogy az esztergomtábori zárda háborús eseményeit feljegyezték és el is küldték Kalocsára, de ez a krónika levéltárba már nem került. A kalocsai eseményeket a társulat tanácsülési jegyzőkönyveiből ismerhetjük meg, a kiskunfélegyházi Constantinum intézmény háborús viszontagságait pedig a nővérek anyaházzal folytatott levelezései mutatják be, krónika egyik településről sem maradt fenn. Másutt csak későbbi vizitációs jegyzőkönyvekből lehet következtetni az eseményekre. Az adatok egyenetlenségére jellemző, hogy egyes fiókházak esetében egyáltalán nincs, vagy csak minimális információ áll rendelkezésre arról, hogyan élték át a nővérek a második világháború nehézségeit. Szintén csak utalások maradtak fenn arról, hogy az anyaház levéltárában nemcsak a fiókházak, hanem az egyes nővérek írásbeli, személyes visszaemlékezéseit is megőrizték. A hiányzó krónikák ellenére – mivel az iskolanővéreknek ebben az időben Magyarországon több mint 50 településen volt fiók-

házuk – országos szinten átfogó képet kaphatunk a korszak történéseiről. Mivel a dolgozat nemcsak egy személy, illetve nemcsak egy település második világháborús eseményeit, emlékeit tárja fel, mód nyílik bizonyos általánosítások, országos tendenciák – elsősorban a katolikus klérus magatartásának – bemutatására is, figyelembe véve természetesen a rendelkezésre álló források gyakran szubjektív jellegét is. A dolgozat csak azokat az eseményeket és problémákat tárgyalja részletesen, amelyekre a nővérek fennmaradt irataikban valamiféleképpen reflektáltak. Így érintőlegesen szóba kerül a magyarországi németek kitelepítése, a bácskai internálótáborok és az infláció is. Más, a korszakot jellemző témák – például: földosztás, B-listázás, népbíróságok stb. – ugyanakkor gyakorlatilag teljesen kimaradtak a nővérek beszámolóiból.

A levéltári forrásokon kívül felhasználtam annak a néhány zárdaiskolának a gépiratban fennmaradt iskolai évkönyvét is, ahol mód és lehetőség nyílt az 1944/45-ös, illetve az 1945/46-os tanévben illető összeállítani. A kéziratos visszaemlékezések szintén hasznos adalékokkal szolgáltak.

Módszerek

A dolgozat két része nemcsak tematikailag, hanem a kutatás módszereiben is eltér egymástól.

Az első részben a témát komplexebb, egyszerre intézmény- és egyháztörténeti megközelítésben tárgyalom. A társulatot tekinthetjük egy közös vezetés és irányítás alatt álló, hasonló elvek és metódusok alapján, de egymástól függetlenül működő oktatási és nevelési intézmények hálózatának. Munkám ugyanakkor egy jól körülhatárolható, azonos identitással és világszemlélettel rendelkező társadalmi csoport működését, jellegzetességeit, lehetőségeit és stratégiáit vizsgálja problémacentrikusan, tehát egyúttal társadalomtörténeti aspektusú is. Katolikus női szerzetesrendről lévén szó elengedhetetlen továbbá a társulat behelyezése a korszak egyháztörténeti kontextusába.

A dolgozat első felében nagy hangsúlyt kapott a kvantitatív módszer, ennek jegyében grafikonok és diagramok segítik szemléltetni a nővérek és növendékek, valamint a fiókházak számának alakulását. Egy nagyobb, összefoglaló táblázat tekinti át az 1860 és 1946 között alapított fiókházak főbb statisztikai jellemzőit. További táblázatok rendszerezik a társulat különböző területeken való működésének adatait. Térképen jelenítettem meg a nővérek magyarországi fiókházait, és szintén egy térkép segítségével lehet tájékozódni a kínai missziós házak földrajzi elhelyezkedéséről is. A fennmaradt, egymásnak olykor ellentmondó statisztikai adatok elemzése kapcsán gyakran éltem a forráskritika módszerével. Mivel nem állnak rendelkezésre hasonló kutatások más női szerzetesrendek vonatkozásában, így el kellett tekintenem a nagyobb léptékű, tágabb kontextusú összehasonlításról, csupán a társulaton belül, az egyes fiókházak fejlődésének, működés-

sének kapcsán nyílt lehetőség párhuzamok, vagy ellentmondások megállapítására.

A dolgozat második felében az addigi intézménytörténeti megközelítést felváltja a társadalomtörténeti aspektusok előtérbe helyezése. A dolgozatnak nem célja a háború politika- vagy hadtörténetét részletesen tárgyalni, a makroszintű vizsgálatok helyett a mikroszintű elemzésekkel a kisebb szerzetesközösségek mindennapjait (Alltagsgeschichte), részletesebb megélés-történeteit (Erfahrungsgeschichte) kívánja illusztrálni. Mivel ezt a két viszontagságos esztendőt – a forrásbázis drasztikus lecsökkenése miatt – a személyes élmények és tapasztalatok alapján lehet a legplasztikusabban bemutatni, így a dolgozat második részében nagy hangsúlyt kapnak a szubjektív források, azaz elsősorban az egyes fiókházakban vezetett krónikák. Ez a forráscsoport nem elsősorban a dolgozat első felére jellemző faktografikus feldolgozást támogatja, hanem a globális méretű történelmi traumának a helyi társadalom szintjén átélt tapasztalatait ábrázolja. A krónikákban azonban nem is annyira az egyes nővérek személyes benyomásai képeződnek le, hanem inkább a közösségnek, a társulat egészének élményei, vagyis a dolgozat második felére korporatív tapasztalat-történetként is tekinthetünk. A fogalom azt takarja, hogy a feljegyzést, vagy krónikát író nővérek nemcsak saját tapasztalataikat rögzítették, hanem egy fiókházét, esetleg az egész társulatét, egyéni sorsuk pars pro toto önmagán túlmutató, általános tendenciák megrajzolására alkalmas. A felhasznált forrásokban kevés saját megéléstörténettel lehet

találkozni, mert a közösségben való átbeszélés, elmesélés révén öszszemosódtak a személyes és kollektív emlékek. Mivel a tényleges történeteket, élményeket nem mindig azok jegyezték le, akik azokat átélték, ezért az események távolságtartóbban kerültek be a közösségi emlékezetbe. Kontrollforrások híján a krónikák elemzésekor el kellett fogadni a szubjektív megállapítások, emlékek ellenőrizhetetlenségét.

Mivel néhány másik női szerzetesrend már publikálta a saját második világháborús megéléstörténetét, így a dolgozat második felében mód nyílt ezen tapasztalatok és a kalocsai iskolanővérek élményeinek összevetésére.

Eredmények

A hiánypótló célzatú dolgozat egyik fő eredménye, hogy először dolgozza fel átfogóan a társulat bácskai zárdáinak sorsát, az elszakadáshoz vezető út ismertetésétől kezdve az 1941-es visszatérés előkészítésén át az újabb különválási igények megjelenéséig.

A kutatás rámutatott arra, hogy a társulat egyik jellegzetessége, a nemzetiségi sokszínűség kétélű fegyvernek bizonyult. A belőle következő, a társulat immanens karakterisztikumává váló tolerancia, nyitottság és elfogadás sok megtelepedési lehetőséget teremtett a nővérek számára, több nehéz – főleg háborús – szituáció megoldását segítette. Ugyanakkor a délszláv nacionalizmus, az etnikai hovatartozás kérdése

több társulati tag esetében szeparációs törekvésekben nyilvánult meg, ami meggyöngítette a közösséget.

A dolgozat – a korábbi kutatásokkal ellentétben – nem csupán egyetlen zárda, egyetlen fiókház történetével foglalkozik, hanem a társulat egészének működését vizsgálja. Ezáltal megteremti az alapjait egy majdani, más női szerzetesközösségeket összehasonlító módon vizsgáló kutatásnak. Ehhez biztos támaszt nyújtanak a dolgozatban részletesen közölt, a társulat fejlődését számszerűsítő statisztikai adatok.

Szintén a társulat egészének vizsgálatára irányuló kutatás tette lehetővé, hogy az egyes fiókházak háborús veszteségeit összehasonlítva identifikáljam azokat a körülményeket, amelyek hozzájárultak egy-egy zárda nagyobb mérvű káreseteihez, teljes kifosztásához. A geopolitikai helyzet – vagyis a település mérete, közlekedési csomópont jellege – mellett meghatározó tényezőnek bizonyult a fiókház mérete, az ottmaradt nővérek létszáma, nyelvtudása, a támogató egyházi környezet megléte vagy hiánya.

A társulat működési mechanizmusainak vizsgálatával sikerült néhány olyan stratégiát felfedezni – az előrelátást és az alkalmazkodást –, amelyek hosszútávú adaptálása hozzájárult a közösség sikeres elterjedéséhez, valamint a második világháború viszonylag „könnyebb” túléléséhez. További kutatások témája lehet, hogy ezek a jellegzetességek mennyire a kalocsai társulat sajátosságai, illetve mennyire érhetőek tetten más női szerzetesrendek esetében.

A társulat és a társulat tagjainak második világháborús tapasztalatait egybevetve más női szerzetesközösségek megélés-történeteivel megállapítható, hogy az azonos kulturális háttér, világszemlélet és identitás következtében – az emberéletben és anyagi javakban történt veszteségek mértékétől eltekintve – teljesen hasonló módon élték át a front átvonulását, az orosz katonákkal kapcsolatban egyforma problémákat és élményeket tartottak feljegyzésre méltónak. A Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek Társulata háborús viszontagságainak vizsgálata tehát beigazolta, hogy a magyar katolikus egyház második világháborúval kapcsolatos intézményi tapasztalata szerzetesközösségi szinten is leképeződött.

A disszertáció témájához kapcsolódó fontosabb publikációk és előadások

Publikáció

Önálló kötet:

A kiskunfélegyházi Constantinum leánynevelő-intézet krónikája (1919. december – 1923. augusztus) Forrásközlés és kísérőtanulmány. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára 1999. [2000!] 196. (Levéltári füzetek 12.)

A Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek vezetése alatt álló Kiskunfélegyházi Constantinum Római Katolikus Leánynevelő-intézet története 1908-1948. Kiskunfélegyháza, Constantinum Intézmény, 2001. 96.

Tanulmány:

A kalocsai iskolanővérek kínai missziója 1926-1948. In: *Bács-Kiskun megye múltjából 16.* (szerk.: Tóth Ágnes) Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára, 2000. 105-142.

A Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek letelepedése Kalocsán. In: *Kalocsa történetéből* (szerk.: Koszta László) Kalocsa, Kalocsa Város Önkormányzata, 2000. 307-331.

A Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek társulatára vonatkozó levéltári források a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltárában. *Egyháztörténeti Szemle* 1. 2000. 2. 75-87.

A lányoktatás kezdetei Kiskunfélegyházán. In: *Bács-Kiskun megye múltjából* 23. (szerk.: Gyenesei József) Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára, 2009. 163-184.

Fazekas Mária Blandina, egy iskolateremtő iskolanővér. In: *Bács-Kiskun megye múltjából* 24. (szerk.: Gyenesei József) Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára, 2010. 31-72.

Szerzetesi élet a zárdán kívül. A kiskunfélegyházi nővérek beszámolóí 1945/46-ból. In: *Múltbanéző* 1. sz. Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára internetes folyóirata (2010.07.14.)

https://mnl.gov.hu/mnl/bkml/multbanezo_1_sz_2010_07_14

A Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Iskolanővérek oktatási és oktatáson kívüli tevékenysége 1860-1948. In: *Bács-Kiskun megye múltjából* 27. (szerk.: Gyenesei József) Kecskemét, MNL BKML, 2017. 27-38.

Суботичка хроника. Прилози историјату испостава самостана Калочких школских сестара од Наше Госпе у Бачкој, са посебним освртом на самостан у Суботици за време Другог светског рата (Szabadkai krónika. Adalékok a bácskai Miasszonyunk Kalocsai Iskolanővérek történetéhez, különös tekintettel a szabadkai kolostorra a második világháború idején) In: *Ex Pannonia* 23. (A Szabadkai Történelmi Levéltár folyóirata.) Szabadka, 2019. 36-43.

A kiskunfélegyházi Constantinum Leánynevelő-intézet énekkarának sike-ri az 1930-as években. In: *Múltbanéző* 14. sz. MNL BKML internetes folyóirata (2019.04.08.) http://mnl.gov.hu/mnl/bkml/multbanezo_14_7

Előadás

A Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérekre vonatkozó levéltári források a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltárában. Fiatal Egyháztörténészek Konferenciája. Sárospatak, 1999. október 29-30.

Kiskunfélegyháza polgárosodása a lányoktatás tükrében. Városfejlődés és polgárosodás a XIX-XX. században c. konferencia. Baja, 2008. október 27. (BKMÖL IX. Levéltári Nap)

Fazekas Mária Blandina, egy iskolateremtő iskolanővér. Kultúrtörténeti epizódok Bács-Kiskun megye múltjából c. konferencia. Kecskemét, 2009. október 26. (BKMÖL X. Levéltári Nap)

A kalocsai iskolanővérek oktatási és oktatáson kívüli tevékenysége 1860-1948. Fejezetek Bács-Kiskun megye oktatástörténetéből c. konferencia. Kecskemét, 2015. november 2. (MNL BKML XVI. Levéltári Nap)

A kiskunfélegyházi Constantinum Leánynevelő-intézet énekkarának sikerei az 1930-as években. Szemelvények a helytörténeti kutatások legújabb eredményeiből c. konferencia. Kecskemét, 2018. november 19. (MNL BKML XIX. Levéltári Nap)

A Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek második világháborús veszteségei. Szemelvények a helytörténeti kutatások legújabb eredményeiből c. konferencia. Kecskemét, 2019. november 11. (MNL BKML XX. Levéltári Nap)